

ZTRACENCI.

Psáno r. 1875. (Světozor.)

I.

Chce-li, holka, vědět,
jaký je dům můj,
pod tím širým nebem
to daleky pře,
to je dům můj. —

Národní píseň.

V březině nedaleko silnice stál voják kyrysník. Bylo mu jen obnaženou hlavu vidět a ramena, na nichž se plášť bělal. Husté křoví zakrývalo velikého muže. Byl ještě mlád a bezvousý. Podvečerní vítr shrnul mu vlasy do čela. Mlčky, nehnutě hleděl do krajiny kotliny.

Kol do kola modravé, lesem porostlé hory, jež nevelkou rovinu zavíraly. K jihu, kde vrchy se skláněly a les veliký se černal, táhla se bídná silnice, nad níž se březina zelenala. Na horách zhasnalo denní světlo.

Lhostejně díval se voják do kraje již v šero se halícího. Tam v dáli ukládala se již tma v rákosinu, v níž ještě leskla se voda rvbníku slabou září. Bylo vlažno. Křovina i listí několika bílých bříz šumělo v chladivém větru, chrobák jednotvárně zabzučel. V březině zachvěla se na vřesu rosa; mateřídouška voněla líbezně. Na bledě růžovém nebi zařepotala se jasná hvězda večernice.

Kyrýsník zaklel polohlasitě.

„Kam čert ty Burkuše zanesl?! Kdo ví, kde jsou!“ Obrátil se nazpět k místečku obklopenému křovinou. Několik bříz stálo uprostřed. Pod nimi ležel ve vřesu roztažený husar. Vysoký kalpak byl polštářem jeho již prokvetající hlavě. Vlasy spletené v malé vrkoče ležely u značných uší na skráních. I dlouhé kníry mu šedivěly.

Vedle seděl, opřen jsa o březový kmen, složitý kyrýsník osmahlé tváře. Svrchní jeho ret pokryt byl hustými, černými vousy. Ze širokých úst pouštěl koutouče modravého dýmu, drže krátkou dřevěnku v pravici o koleno opřenou. Po boku obou mužů leskly se šavle; kyrýsníkova byla o něco větší a pádnější. Vedle ve vřesu ležel jeho třírohý klobouk bez cholu.

Za muži bylo křovinou viděti dva koně s hlavou skloněnou stojící. Třetí leže si hověl.

„Janko, ty nespíš?“ ptal se kyrýsník v křovině stojící.

„Nespím, bratře,“ odvětil slovenským nářečím husar a mávl rukou.

„Co nespíš? Brzo již pojedeme.“

„Ba že bych rád jel. Na koni člověk má jiné myšlení — ah co — babské. Ale čert ví — pořád to robě vidím, víš to burkušské, co jsem zarubl. Prosí a pláče a — zas tu stojí s rozpoltěnou, krvavou hlavou. Lehneš, chce se ti spát, jako bys tři noci hejřil. Schrupneš si jako ve vodě, myslíš — A můra ti splete sen, — a už tu stojí — zkrvavělé —“

Husar mávnuv prudce rukou, jako by chtěl zapudit přízrak, vyšvihl se tak, že seděl jako jeho druh kyrýsník, jenž za té řeči ani se neobrátil, ani okem nemrknuv, jako by se o všední věci jednalo, kouřil dále.

„A ký ďábel ti to, Janko, napískal — takové škrvně. To babské a smrtelný hřích!“

„Zrubal jsem těch Burkušů dost a tu naposled u Ostřehoma*) našeho rytmistra. Ah, bestie — vede nás vede, zrovna koulím pruským na krmení, zbytečně. Já mu přísahal, byl to čert, největší u celé armády, trápil nás. A počkej, tu u Ostřehoma, žene se přede mnou. Stáhlo mi to na Prusa napražanou šavli na jeho hlavu; helma cvakla a on sletěl s koně a neřekl ani ‚pse‘, jako jindy nám říkával. Nu, zasloužil si to. A to nic, sotva na to vzpomenu. Ale to robě! Já byl tehda vztekem slepý. Ti Burkušové nám tak napráskali — nevím — Nu jsem —“

„Dareba!“ dodal klidně vedle sedící kyrysník a chtěl vyklepatí dýmku.

„Ba že jsem. A počkej, Tomáši, nevyklepávej!“

Vzal druhovu lulku, vysypal obsah její na dlaň, odfoukl popel a nedokouřený, polospálený tabák nacpal znova do své dřevěnky.

„Zle, už ani tabáku!“

„Tu ti ještě do půl přidám, ale postůj za mne. Nechce se ti spát,“ pravil mladý v křovině, a vynadav měchuřinu rozdělil se se starým husarem o malou svou zásobu. Pak ulehl na jeho místo a do pláště se zaobalil. Po boku visela mu na šňůře trouba. Slovák rozkřesav, zadýmal a s velikou chutí pouštěl obláčky do jasného vzduchu. Postavil se na stráž. Černé, pichlavé oči jeho rozhlížely se po silnici k severu. Stínové rostli, šera i chladu přibývalo. Cvrček cvrlikal opodál. Bylo slyšeti chroustání koňů trávu žvýkajících.

*) V měsíci červnu léta 1745 porazil Fridrich II. u Ostřehoma (Strigau) a Hohenfriedbergu spojené vojsko Rakušanův a Sasů na hlavu tak, že chvatně ze Slezska do Čech prchlo.

Kyrysníci zahalivše se do svých plášťův ulehli pod stromy. Mladší usnul dříve, než by otčenáš odříkal. Starší hleděl zamyšleně k nebesům. Dva Češi a Slovák, kyrysníci a husar. Nehoda, útěk je spojil. V nešťastné bitvě u Ostřehoma upadli v zajetí. Po-dařilo se jim i zbraně se zmocnit i na ulovených koních uprchnouti. Prchali, majíce armádu Fridricha II. v patách, za vojskem rakouským, jež poraženo chvátalo ze Slezska do Čech. Po celodenní jízdě tu v březině se zastavili. Tak odpočívali dlouhou chvíli, až na nebi počaly proskakovati hvězdy.

Byla červnová noc.

Tomáš, starší kyrysník, po nebi se rozhlížeje měřil čas. Pak dohlédl ke koním. Ti již leželi osedlaní a k jízdě připravení. Málo užili pohodlí. Hřbet do krve otačený mohl by o tom svědčiti.

„Tomáši!“ volal tiše Janko. „Vychází to tam měsíc?“ Ukazoval tam, kde na nočním nebi záplava se rděla.

„Hoši!“ pravil klidně kyrysník. „Prušáci, zapálili Broumov. Rychle na koně! Hej, Václave, vstaň!“

A hned odvažoval svého vraníka. Václav vy-mrštil se jako ryba a s husarem vyvedl koně na silnici. Vyšvihli se do sedel.

II.

Až 'ady pojedu
naši krajinou,
ještě si vzpomenu
na stroji milou:
hory a lesy,
má milá, kde jsi?

Národní píseň.

Jeli a jeli. Koně odpočinuvše si a nasytivše se, klusali vytrvale. Jezdcové mlčeli. V záři hvězd míhaly se jejich bílé pláště. Tichem rozléhal se na za-

prášené silnici koňský dusot, někdy palaš o třemen zazvonil, někdy podkova klapla o kámen a jiskra jen se mihnuvši shasla. Starý husar Janko seděl na svém hnědáku s hlavou schýlenou. Snad neměl „na koni jiné myšlení“. Vzpomínal snad vraždy spáchané na bezbranném děčku v Prusích, jež bránil matku svou, na kteréž Janko zuřivě peníze vymáhal, cestu k ní zamezovalo. Byla to chvíle zaslepení divokou vášní; rozlícený husar, chovanec drsného tábora, dopustil se zločinu. Na všecko, co v letech válečné služby vykonal — a bylo to mnoho krutého — zapomněl, nic z toho jej nehnětlo. Ale to děcko!

Tomáš hleděl bystře vpřed. Někdy na okamžik se zastaviv hleděl za sebe. Tam na obzoru bylo do-
sud viděti rudou zář.

Mladý kyrysník předjel své druhy. Cesty ubývalo dosti rychle. Blížili se k tmavému lesu. Křoviny u příkopu silničního houstly a splývaly se stíny černého hvozdu.

„Janko,“ promluvil Tomáš, „v tom lese pozor. Burkušové znají tady všechny cesty jako doma. Snad nějakou polní stezkou od Broumova si nadešli. Snad jejich stráže — A co Vašek — Václave!“

Ten polo nahlas sobě popěvoval:

»Překrásné hvězdičky,
jak jste vy maličky,
což jste vy mne těšily
ty noci celičky —«

„A ještě si zpívá! Hej, Václave!“

Mladý kyrysník zaraziv čekal, až ho dojeli.

Modré nebe a hvězdy zmizely, obrovský stín hustého lesa padl na jezdce. Jeli volněji. Stromové u cesty stáli jako v hluboký sen ponořeni. Někdy šerem zakmitla se hvězda jako veliká, zářící krupěj rosy.

„Pozor!“ velel Tomáš a vojáci sáhli k sedlům, kdež vyčnívaly pažby dlouhých jezdeckých bambitek.

„A což, kamarádi, zbytečně si děláte starosti,“ pravil Václav. „Prušáci jsou v Broumově, však jste viděli záplavu. Dříve si neoddechnou, až vše vydrancují. Asi tak zítra tuto cestičku budou šlapati.“ A zasmál se.

„Ale stráže jejich jsou už bůh ví kde napřed, málo je znáš,“ odtušil husar.

„Kde pak jsou asi naši?“ mluvil Václav. „Dnes tak v Náchodě, zítra v Skalici. Za den je dohoníme. A za tři hodiny budeme, kamarádi, v Poříčí. Odtud já pocházím,“ dodal živě a vesele. „Uvidím starého látu i Barušku. Na chvíli se u nich zastavíme, odpočineme. A dobře, že jsme byli u toho Ostřehoma bití, však bych jinak jich neviděl. Bude to radost. Nu, zapláčou, až mne v tom kyrysu uvidí. A Baruška! Pozná, že jsem na ni nezapomněl. Ukážu jí pod kyrysem přilepený obrázek panenky Marie, co mně dala na památku, když jsme se loučili. Vidíte, chránil mne před kulkou a bylo jich dost a dost, jako písku.“

Mladík byl v proudu. Rozhovořil se.

„Už jsem jich dvě léta neviděl!“

„Rekruta, chasa,“ usmál se Janko.

„Kolik ty už let jsi z domova, Janko?“

„Snad dvacet.“

„A ty, Tomáši?“

„Už nevím, dávno,“ odpověděl zachmuřený Tomáš a mávl levicí. Při tom bezděky uhodil poněkud do sedla. Trhl sebou.

„Vidíš, uhodils se do rány. Co dělá?“ ptal se Václav.

„Bolí,“ zahučel temně Tomáš.

Dojeli vrchu. Les přestal. Cesta vedla do údolí, kdež v šeru bylo viděti silnici. Před ní kus cesty nedaleko silnice kmitalo se mezi stromy světélko v nějakém osamělém dvorci.

Náhle Tomáš zarazil svého vrance. Postaviv se do třemenů, v před se nahnul, pilně naslouchaje.

„Zdá se mi, že slyším hluk,“ pravil Václav. Tomáš ukázav ke dvorci pravil klidným hlasem: „Prušáci!“

„Bestie, psi, jak se jen —“ zahromoval Janko.

„Kdyby byli jen ve dvorci, ale jsou asi také ve vsi. Jsme tři — než jedme kousek dál. Bude tu asi cesta do polí. Uvidíme. Pozor!“

Pochvy zarachotily, palaše se mihly a již visely za řemen na pravici, kterou bambitky vytáhly. Přistojivše je k vypálení, opatrně sjížděli.

III.

Zle, matičko, zle —
Brandeburci zde. —
Počkej Brandeburku,
mám já na tě kulku,
abys nechodival
do Čech na cibulku!

Národní píseň.

Obrysy stromův a statku staly se zřetelnějšími. Temný hluk doléhal jasněji tichou nocí k uším opatrných a k boji připravených jezdců.

„Podívejte se!“ upozorňoval tiše a kvapně Václav.

Od statku samoty ubíhala přímo k nim temná postava v divokém chvatu. Byla to ženská. Náhle, jezdce spatřivši, se zarazila a výkřik zděšení se kolem rozlehl. Jako kouzlem přimrazena zastavila se na poli nedaleko silnice. Strach ji ohromil tak, že nebyla s to, aby se hnula.

„Neboj se!“ zvolal Václav. „Nejsme Prušáci. Pojď sem!“

Slova mateřského blahohu působila mocně. Žena ihned přichvátala k jezdcům.

Polo rozpletené vlasy rozčuchány vlály kol její obličej strachem ubledlého; bylo viděti, že prchla z lože. Byla jen v košili a sukničce.

„Co se tam u vás děje?“ vyptával se Tomáš.

„Ach milost, pomozte!“ zabědovala ženština.

„Nech skřeku a mluv!“

„Pro boha vás, vojáčkové, prosím, pomozte. Jsou tam Prušáci — přepadli nás znenadání — spali jsme už, a teď — tam řadí — Ó bože, bože!“ A děvče udýchané, urvaně mluvící dalo se do pláče.

„Kolik je jich?“ ptal se Tomáš.

„Asi šest — Hospodáře svázali, potloukli — boží dopuštění — já jsem jen stěží utekla.“

„Jsou také Prušáci dole ve vsi?“

„Jsou,“ odpovědělo chvějíc se děvče služebné.

„Je tady blízko cesta do polí?“

„Tu kousek níže, na levo —“

„V levo toč!“ velel Tomáš. „Jsme tři, tam celé oddělení. Anebo —“ tu se na okamžik zamyslíl.

„Aspoň těm tu pomůžeme, chcete, bratří?“

„Pro milosrdenství boží pomozte! Hospodáře snad už zabili, hospodyně týrají a ten malý Vašíček! Ani toho červíčka snad neušetří!“

„Jaký malý Vašíček?“ vykřikl Janko.

„Ach dítě sotva rok staré. Slyšela jsem jeho pláč!“

„Hola, kamarádi!“ zvolal Janko v sedle se vzpří-
miv. „Jak jsem živ! Rychle na pomoc, nebo pojedu sám. Malý Vašíček — dítě —“

„Ku předu! Je jich šest. Těch se zbavíme, než jim přijde pomoc. Václave, ty jeď s pánem bohem. Čeká tě tatík, děvče, my to už pořídíme.“

„A to bych byl kamarád! Však dá pán bůh, že je proto uvidím.“

Tomáš něco zahučel, ale ne mrzutě. Bodli koně a hnali se k samotě. Děvče spěchalo za nimi.

V rozlehlé světnici dvorce samoty zuřila té chvíle zvířecí vášeň. Z člověka stal se tu dravec, z vojáka katan.

U dřevěného sloupu prostřed jizby stojícího, o kterýžto se černý strop opíral, přivázan byl mladý muž provazy tak tuze, že ani údem pohnouti nemohl. Že byl ze spaní vyburcován a z lože vytažen, měl na sobě jen košili. Oči měl vypouleny, divoká bolest, zoufalost i vztek jím lomcovaly. Kol míhali se jako ďáblové plavovlasí vojínové v tmavomodrých pruských uniformách a ve vysokých, zašpičatělých čepicích. Dva sedláka týrali, dva ženu jeho hrdlili, ženu mladou, prostovlasou, jež bránila se, do koutku se byla utekla. Kahan hořící na kraji pece ozařoval mdlým světlem děsný výjev.

„Peníze! Peníze!“ řvali vojáci a zas ozývalo se jejich klení a surové lání. Pátý hltavě pojídal kus masa, nedbaje, že vedle na kolébce robátko, synek nebohé matky, hlasem hořekovalo.

Šestý, rusovlasý voják, vrazil drže planoucí louč v ruce do jizby. Bylť nehledě, dřevěnou-li budovu zapálí čili nic, při louči komoru a každý kout prohledával.

„Nikde nic!“ křičel vrátivší se voják. „Prohledal jsem všecko. Však já vím, jak je k vyznání donutím. Ženo, nepovíš-li, kde máte peníze, tady tě škrvně před tvýma očima zabiju!“ A hnal se ke kolébce. Mladá matka zoufale zkríkla, otec u sloupu sebou škubal, nedbaje vojáků jej tupících.

„Pověz, cháme selský, sic to dítě —“

„Nemám,“ zaskuhral sedlák a hned nato vyrazil ze sebe hrozný ryk. Plačící jeho dítě mihlo se ve výši pod stropem, pozdviženo jsouc drsnou rukou surového žoldnéře. Matka jako šilená trhala se vojákům, jejich ruce však ji držely jako kleště.

„Milosrdenství! Slitování s dítětem, dám, co mám —“ volala v úzkostech.

„Peníze! Peníze!“

Zahřměla rána a jeden z vojáků u sedláka stojících zapotácel se, až klesl k zemi. Co bys dvě napočítal, panovalo v jizbě náhle hrozné ticho. Ale v síni zahlučelo a zbraň zařinčela. Hned na to zahřměla druhá rána a druhý voják u sloupu svalil se ku svému krvácejícímu druhovi.

„Císařští!“ zařvali vojáci a již odskakovali zbraně své se chápajíce. Ryšavý voják hodiv děcko do kolébky chtěl se přidat ke svým soudruhům. Ale v tom hnál se na něj jako zuřivý starý husar Janko.

„Chraň své dítě!“ vzkřikl na ženu, dotíraje na nepřátelské vojáky. Však nemusil jí ani vybízet. Sotvaže žoldnéřů byla zbavena, již vrhla se ke kolébce, kde chvatně svého dítěte se zmocnila. Starý Janko a Tomáš doráželi na Prusy; Tomáš mlčky, klidně a s rozvahou, Janko prudce a vášnivě, jakoby ani hlava jeho nešedivěla. Hluk, křik a řinkot zbraně rozléhal se světnicí. Selka tisknouc levicí děcko ku svým prsoum, pravicí přeřezávala provazy muže poutající. Otevřenými dveřmi bylo viděti v šeru síně ztmulou strachem děvečku. Teď vrazil také Václav do jizby, který byl ke vsi poslán na zvědy. Druhové nečekali, až se vrátil. Maje šavli vytaženou zastavil se náhle na prahu jako bleskem omráčen. Zbledl. Na okamžik zapomněl na tuhý boj, který dva druhové proti čtyřem bojovali. „Baruško!“ vyklouzlo mu ze rtů.

V náruči dítě — sprosfovala muže — vdaná — nevěrná.

Neviděla ho. Rázné zaklení Jankovo probudilo Václava. Viděl, že druhové jeho o krok ustoupili. Poznal nebezpečnost. Vdaná! Bled, se srdcem rozbouřeným, vrhl se na Prusy. Neviděl, necítil. Bil kolem sebe, sekal jako šílený. Neslyšel, jak Janko šermuje hovoří:

„Dobře, Václave — tak jako starý. Ještě toho zrzouna — toho, co dítě — ah už ji má — hurá!“

Voják, jenž mladého Vašíčka chtěl zavraždit, svalil se k zemi. Druhého Tomáš skolil. „A toho já!“ zvolal Janko.

„A fi, bratři, ten černý!“

Nízké okno zařinčelo, a než se nadáli, poslední Prus zmizel otvorem. Václav přiskočiv chtěl za ním vypáliti.

„Šetři rány!“ velel Tomáš.

Bylo po boji. Pět Prusů leželo na zemi. Tři byli mrtvi. Václav byl lehce raněn. Nevšimli si toho.

Sedlák i selka slov nenalézali, jak by se poděkovali. Václav mlčel, odvraceje tvář, jakoby hleděl na Prusy.

„Janko,“ pravil, „to jsme jim napolo pomohli. Prušáci přijdou a bude zase tak. Musejí odtud pryč Řekni jim to!“

Tomáš to schválil.

„Chystejte se na cestu. Co nejpotřebnější jen vezměte. Máte kam utéci?“

„Les není daleko a tam se už skryjeme.“

„Máte koně?“

„Vezměte dva naše. Nebude nám jich třeba,“ pravil Tomáš.

„Nemluvte; rychle —“

Janko vzal od ženy dítě, co zatím věci sháněla. Vše to trvalo jen malou chvíli. Starý, vousatý husar kloně se k děcku usmíval se na ně a hejčkal je.

„Vidiš, ty škrvně, bylo by po tobě. A už se neboj, ty modrooký. Tu vezmi, ženo, tomu dítěti —“ Rozepjav atilu vytáhl váček stříbrných a zlatých peněz, kořisť a služné.

„Nevzpírej se, bude vám toho potřeba, beztoho nic nemáte. Vidiš, já jsem takové robě — eh vezmi —“ a vtiskl jí peníze do ruky.

„Kamarádi, už neprojedeme. Ten šestý nám to zkazil. Pláště dolů. Každý v jinou stranu. Budou po nás pásti. Václave, jdi s nimi. Chraň se, máš blízko domů, děvče — tátu —“

Mladý kyrysník se trpce usmál.

„Vpřed —“

Zadními dveřmi odešla rodina, ještě jednou na stokrát poděkovavši. Jednoho z koní vedl sedlák, druhého služka. Selka nesla dítě. Zmizeli v šeru. Za nimi, stisknuv druhům ruku, odešel Václav.

Vše to událo se za okamžik. Šel vedle mladé selky, která rozechvěna dojmy dnešního večera téměř mladého kyrysníka si nevšímala.

„Baruško!“ pravil někdo vedle ní, tak, jako před časy slychala. Trhnuvši sebou zastavila se. Pohledla kyrysníkovi do tváře.

„Václave!“

„Tys vdána?!“

Po chvílce trapného mlčení pravila:

„Přišlo k nám do vsi, že tě zabili, a naši mne tolik nutili, že přijdu do pěkné živnosti.“ Hlas se jí chvěl. „Ó Václave — odpusť, pro boha tě prosím. Já na tě tolik zpomínala a tolik pro tě plakala. A tys mne, nás ještě bránil!“

Z dále zavzněl pokřik a hlas válečné trouby.

„Slyšíš, Baruško, musím jít. Měj se dobře a vzpomeň si na mne.“

„Zůstaň, tam tě zabijou!“ prosila žena.

„Musím jít — pozdravuj tátu!“

„Zůstaň pro boha, odpustiš mně?“

„Odpouštím — s pánem bohem!“

Ještě se jí zakmitla mladá tvář, která ji tak blaživala — a již zmizela. — Muž pobízel k pospěchu a neviděl slz potůčkem se řinoucích po tvářích smutné ženy.

* *
*

Tomáš a Janko již již se strojili odejít ze stavení dočekavše, až uprchlíci jim s očí zmizeli, ale v tom zazvučela ode vsi polní trouba a bylo slyšeti křik, válečný křik.

„Už je pozdě,“ pravil Janko, pohlednuv na Tomáše.

„Pozdě.“

„Ale jen tak sem se nedostanou.“ Zatarasili dvěře.

Spočítali náboje. Bylo na pět ran.

„Každá musí trefit!“ pravil Janko.

Přítmím bylo vidětí hrnoucí se četou pruskou, která dosud ve vsi drancovala.

Někdo zabušil na zadní dvířka. „Kamarádi!“

„U čerta, Václav!“

Sotva že vklouzl, přiblížili se z předu Prusové a zatahovali chalupu. Již blízko zazněl jejich zuřivý pokřik. Jeden z raněných v jizbě se povztyčil, klesl ale opět na zkrvavenou podlahu. Druhý byl dosud bez sebe.

„Proč jsi se vrátil?“ pravil přísně Tomáš Václavovi.

„Viděls Barušku?“

„Kde?“

„Selka! —“

„Už rozumím,“ pravil temně Tomáš.

Zahřměly rány, blesky jejich míhaly se tmou.

Tři jezdci mlčeli, ale nechvěli se. Měli teď osm ran a žádná nesměla chybiti. Čekali, až by šly na jisto. A šly. Do noci ozývaly se střelba a válečný hluk. Po půlnoci vše utichlo.

Druhého dne odtáhla přední stráž pruská, jež se byla vsí a samoty zmocnila. Za ní přitáhlo hlavní vojsko stíhající rakouskou armádu, kteráž se od Náchoda ke Skalici hnula. Na samotě bylo pusto a ticho.

Byla třetí noc po onom osudném boji. Okna stavení byla vytlučena, chudý nábytek chudé světnice byl buď zničen, nebo převrácen. Mrtvol pruských už tu nebylo. Pruská přední stráž je i ty, které při dobývání domu ztratila, ještě za ranního šera u lesa pochovala.

Statečných nepřátel, jezdců, však nepochovali; jejich mrtvolu nechali v jizbě.

Otvory rozbitých oken vkrádal se do šeré jizby paprslek měsíce. Zamíhal se na ssedlé, zaschlé na podlaze krvi, ozářil bílé pláště pokrývající tři veliké přímo na podlaze ležící muže.

Na kraji ku dveřím ležel Tomáš. Tvář jeho byla jako za živa zachmuřena. Vedle něho jeho převrácený kyrys, který hrabiví Prusové odepjali, doufajíce, že pod ním nějakou kořist najdou.

Uvnitř nad místem, jež bylo na srdci, byl přilepen obrázek sv. Tomáše. Kdo ho dal Tomášovi?

Když mu Václav před bojem o Barušce pověděl, řekl jen:

„Už rozumím —“

Uprostřed ležel husar Janko. Odhodlaně umíral, jsa spokojen, že pomohl zachrániti dítě i jeho rodiče.

Už jej to „divné myšlení“ přešlo.

Maje helmu na hlavě, šavli v ruce, odpočíval mladý Václav vedle pod pláštěm, jenž mu zkrvácená prsa zakrýval. I vedle něho ležel kyrys s obrázkem matky boží.

Rodina selská navrátila se té noci.

Sedlák stál maje ruce sepjaty nad mrtvolami svých ochránců. Žena jeho sklesla u mrtvého Václava.

Užřela obrázek, nahledla v zsinalou tvář a pláčíc zalomila rukama.

Malý Vašíček v náručí opodál stojící služky spal klidně.

V září měsíce něco se zalesklo na podlaze. Byla to pošlapaná Václavova polní trouba.

Služka se pro ni shýbla.

„Budeš mít, kloučku, památku!“